

Datorren astean aurkeztuko dute *Martin Ugalde Andoaindik Hondarribira Caracasetik barrena*, Joan Torrealdaik egindako lan biografikoa. Liburuan Andoaingo semearen bizitza eta lana jorratzen dira. Azurteotan egileak eta protagonistak izandako solasaldien ondorioa da lan mardul hau. Liburuaren aurre...

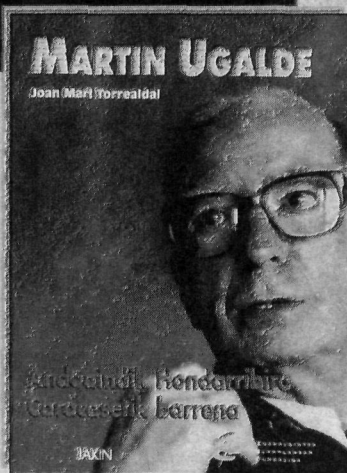
hurrengo hau. Egilearen aholkuz, Martin Ugaldere politikoa jorratzen duen atalaren zati batzuk hautatu behar bada, kazetari-idazle honen alderik ez...

Martin Ugaldere lan politikoa

■ Caracasen zenuen konpromezu politikoa aregotu egin nahi zenuen Euskal Herrira itzultzean. Nola hasi zinen lanean EAJko burukideekin?

Hemengo nire partiduko kontaktu diskretuoa egiteko asmotan etorri nintzen. Ez nuen presaka hasi behar. Indiskrezio baten zain hemen egotea normala zen. Poliziak esan zidan hiru hilabetetik behin erresidentzia berri behar nuela. Irten eta sartu zen modu bat, esate baterako, baina nik ez nuen aitzakia bat ere eman nahi, eta ez nintzen irten Hendaiara. Poliziara joan nintzen luzapen berriarren bila, behin eta berriz. Emazteak eta haurrek jarraitu zuten bere kasa prozesu neketsua, eta gestioak egiten ere hasia zen Madrilen Zestoako Aranbururekin (Caracasen zegoen Erentxun pintorearen herriko laguna), eta Relaciones Exteriores-eko Garicano Goñi ausartki bilatuta azkenean lortu zuena. Anamari beraren bertsioa jasotzea oso jakingarri izango litzateke. (...)

Nire lehen bilerara honekin joan nintzen Gros-eko zubi ondoan dagoen «Etxegintza» etxearren zati batera. Almazen antzeko zerbitu zen. Jokin Intxaustiren aitak jasoa, nonbait, abertzale zintzoa bera, gerrondoan laguntza asko emana haurren exiliarako eta beste; Jokin zen hartu gintuena, taldekoa; hemen ezagutu nuen Juan Ajuriagerra, eta berarekin batera Bilbotik etorri zen Xabier Arzalluz (sartu berri-berria, Madrildik etorria, dagoeneko ordenatik irtena, Alemanian ikasketak egiten egon eta Madrilen ere ikasketetan zegoena eta, honela, Gil Roblesen eta Ruiz Jimenezen semeekin harremanetan zegoena Zuzenbide estudioak direla-eta, Demokrazia Kristauren bileraren batean Ajuriagerrak ikusi eta ekarri zuena).

Carlos Garaikoetxearen lehen Jauriaritzan harrera egin zieten Leizaolarekin klandestinitatean kontseilari izan zirenei. Ezkerrean, bigarren lerroan, ageri da Martin. (1983)

Aurreraxeago, nik behin honi esan nionean, komisio eraginkor bezala hirukotea izendatu zutenean -Eduardo Estrade, Arzalluz eta ni- Arzalluzek izan behar lukeela honen buru, esan zidan Joanitik, Bilboko kale batean oinez gindoazen, gogoa dut: «Ez, oraindik gertuegi du sotana». Beste behin, alderantziz, Xabierrekin hitzetan, honek esan zidan, ea zergatik egin nuen proposamena Ajuriagerra ofizialki

gure buru ager arazteko, nahikoa zuela egiten zuenarekin. Hau, gutxi gora-beherako hitzekin ari naiz esaten, noski. Eta laster, Jose Mari Lasarte (Errepublikara garaian diputatu izan zen, Parisen Jauriaritzan ere aritu zen) taldean sartu zenean, honek esan zidan behin: «Baina apaiz dela? Meza emandako josulaguna dela?», ezin zuen sinetsi. Honela ziren gauzak une hartan. Ez ditut gauza hauek lekukotasun bat emateko besterik esaten, momentua nolakoa zen aipatzearen. (...)

Donostiako lehen batzarra 1970ean izango zen, ni heldu eta urtebete eskasera. Harrez gero astero, gehienetan Bilbon, taberna bateko erreserbatu batean afaltzen genuen, eta gero, etxetara batzarreko: Xabier Arzalluzen emazte izango zenaren familiako etxean, Luis Mari Retolazarenean, Bilboko parte zaharrean.

Aipatu nahi dut asteroko bileren hasiera honetan neuk proposatu nuela Idazkaritza bat sortu eta diru bila hasteko, eta aipatutako hirukoteak lan egin ez bazuen ere, honetarako joan ginen diru bila lehen, eta bakar, ni tarteke nintzela behintzat, Tximist-eko Juanito Zelalarengana, eta miloi bat eskatu eta eman zigun. Ni, ordea, beste zereginetan sartu ninduten.

(...)

■ EAJ barruan kontra egin zizunik izan zen.

Nire kasuan, EAJ-PNV barruan aurkitu nituen niretzat ulerkitz izan ziren postura gehienak, eta, bestalde, praktikan EAJko buru zen Juan Ajuriagerrarengan aurkitu nuen nire lanerako askatasun eta ulermena.

Bunkerra Beyrisen, Villa Izarran, zegoen. Hemen Solaun jauna zen idazkari nagusia. Bertan egiten zen, I-aki Unzeta zuzendari, Alderdi aldizkaria. Hemen agertu zen, Solaunek idatzia, ofizialki Alderdiaren idazkari nagusi zenak, nahiz eta ezinez sinatu, baina ezaguna zen bere izeordearekin (Kamaraka), euskara batuan erabiltzen hasi zen h-ren, eta mugimendu honen, aurkako artikulua.

(...)

■ Alderdi aldizkariaren zuzendaritza hartzen duzu. Zein da horrelako aldizkari baten zuzendari izatearen esperientzia, klandestinoa eta alderdiko ofiziala izaki?

Esan nahi du, batez ere, Alderdi editorearen konfiantza osokoa zarelako: zu zara, batez ere, langilea; noizean behin eman dizkizute klabe batzuk, baina nire kasuan ezagunak ziren, neroni taldean nengoielako, edo berria bazen, ba nik ematen nuen zertorren bezala. Konfiantza bi aldekoa zen, edo zerbaitek okertzen bazen nire interpretazioa, oharrak berehala, eta alarma ere bai! Irujoren sozialistek erlijiojagan zuten lan hura azkenean irten zenean, izan zen protesta, basketik eta berehala taldetik! Hemen, konfiantza hausten bada, istiluak berehala! Nik ez nuen arazo handirik izan, honelako txikiak baizik, eta Irujorena ulergarria zen.

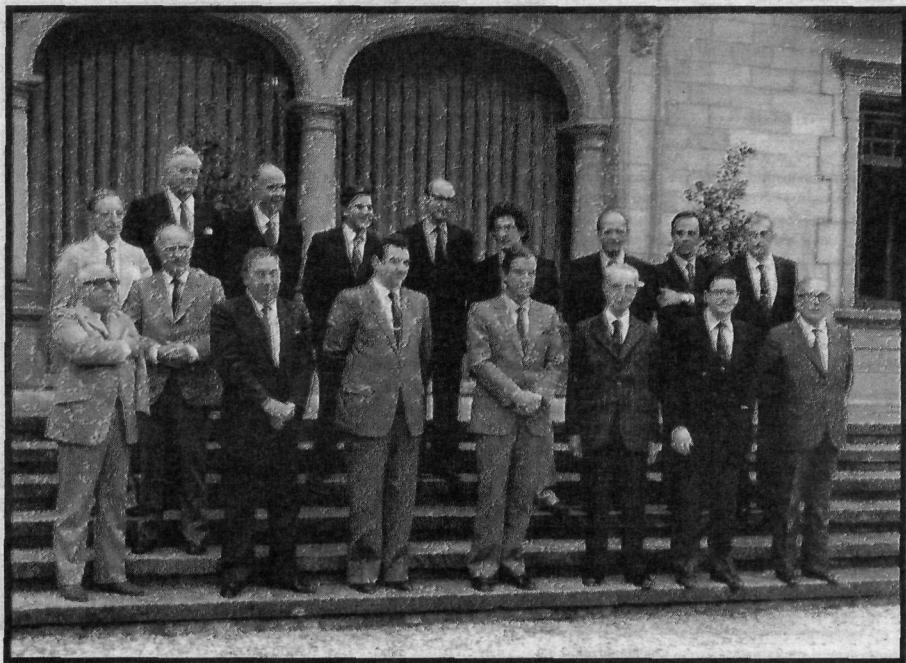
Basearen aldetik izan nituen alarmak, h sartu nuela eta. Hau gogorra izan zen niretzat, eta aspergarria, nekagarria! Klandestinitatean izaten dira okerragoak, bakoitzak bere buruan okerrak handitzen dituelako eta argia egitea zaila delako. Nola nahi, bestalde, Ajuriagerrak beti babestu ninduen. Bestela, ez nuen jarraitzerik izango. Pazien-tzia eta tolerantzia handia behar da giro honetan jarraitzeko.

(...)

■ Nola egin zizuten Eusko Jauriaritzako kontseilari izateko proposamena?

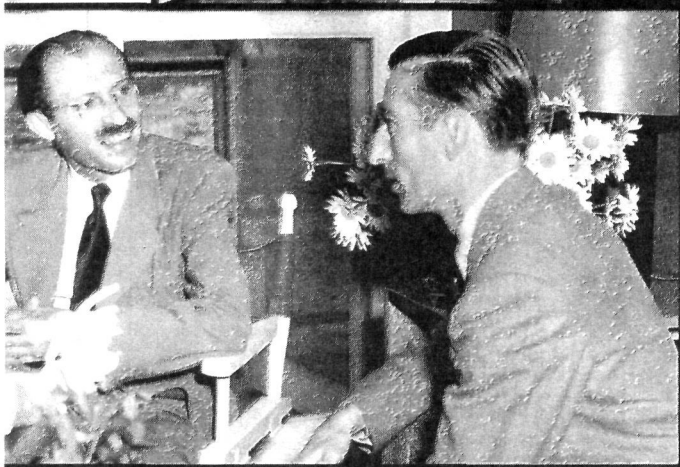
Arratsalde batez, 1972an zen? Genevatik buelta egin eta laster, entregatu nituen Alderdi-ko lehen koplak Lehendakari izan zenaren etxean, Aintzaneri, maketarako. Bestea etxera neraman zuzenketak egiteko. Eta Mikel Isasiren, orain EAJko idazkari ofiziala, Donibaneko etxetik pasa nintzen (Idazkaritza ez zegoen Beyrisen; Mikelen etxera joaten ginen, ni behintzat), uste dut Mikelek berak deituta, Aintzaneri emango zion enkargua, pasatzeko. Gogoan dut, ilunabarra zen, atea Mikelek ireki zidala, eta atean bertan, denborarik ez galtzeko -nik norabait joan behar nuen arratsalde hartan-, esan zidan, erdaraz (ez zuen euskararik egiten): «Aizu, enkargu bat zuzentzat: ea Jauriaritzako kontseilaritza hartuko zenukeen, Alderdiarena, alegia»...

Ez nuen inolatan espero. Juanez ez zidan, ez

lari
n bost
xena da
alde
ditugu,
unena.

Martin Ugalde Jose Antonio Agirre lehendakariarekin prentsaurrekoa prestatzen Caracasen. (1958?)

Begin politikari elkarrizketatzen, karian. (1950).

bestek, honelakorik aipatu (Hemen esan nahi dut, ahaztu gabe, Juan Ajuariagerrak berak esan izan zigula askotan, Alderdiaren norma zela batera nahi ez duenari postuak eskaintzea, ez bila dabilenari!!).

(...)

■ Kontseilari zinelat gertatu zen Carrero Blanco-ren hilketak.

Hegoaldetik kanporatuta Donibanera heldu (1973.10.19) eta bi hilabete justu gero, ni familiarekin oraindik Sopitte kalean bizi nintzela, jaitsi nintzen goizean Mikel Isasiren etxera, beti bezala, eta ikusi nuen hau telebistaren aurrean bakarrik hizketan ari zela: «¡Que han matado a Carrero! ¡Que hostia le han metido!»... Eta egia zen, han ikusten dut kotxea teilatuan eta telebista negarti bat! Deitu nuen Parisera eta hitz egin Lehendakariarekin, gero Bilborekin, nik uste, nahiz eta telefonoarekin oso kontuz ibiltzen ginen zentsura dela eta... Honela joan zen eguna (1973.12.20), baina gauzez etorri zen Mikel bera nire etxera esatera: ETAKoak etorri zaizkiola etxera pistola eta guzti, eta nahi dutela hurrengo eguneko lehen hegazkinera, Parma-Miarriztera, joan beraiekin, Mikel bera eta ni, biok, Lehendakariari zerbait firmaraztera, zeren eta, nonbait, honek prentsa frantsesari esan zion ETAK ez zuela honelako hilketarik egin, euskaldunek ez dutelako honelakorik egiten-edo, eta ETAK hori errekifikatzea nahi duela egunkari bertan emandako hitzetan! Gogor!

Lehendakaria jakinaren gainean jarri eta joan ginen biok, ETAKo taldetxo batekin Parisera.

(...)

■ Caracasetik Ipar Euskal Herrira etorria zara 1964an ETAKoekin mintzatzen. Zertarako? Ofizialki ala iniziatiba propioz?

Pertsonala, osorik. Txillardegi eta biok idazten genion elkarri. Ni gai honek kezka-tzen ninduela zer esanik ez. Agirre etorri zen batean, berari egin nion galdera zuzenki Eusko Gaztediaren izenean, jendaurrean. (Nik prentsaurrek prestaten nizkion eta beragaz egoten nintzen luze batzuetan, baina beste hau formala izan zen). Eta erantzun zigun: gazteek beraiek eskatu zituela elkarrizketa, eta pozik hartu zituela, baina esan, horiek nahi bazuten taldearen ardura hartzea. Lehendakaria berak agindu behar zuela, ezin zuela gazteen jostailu jarri Jauriari-tzaren edo honen buruaren prestigioa. Honetan arrazoi zuten. Ezina zen babesa eman agintzarik gabe. Bistakoa zen hau.

Eta honetan geundela, gero, 1960an, Agirre hil

zen. Eta itxaropenetan geundela Landa-bururekin, laster hau hil zitzaigun. Neuk bi urtetan nahiko lan izan nuen estudioekin. Baina Caracasa itzuli nintzenez gero, Itzalleak agertu berria eta Txillardegiarekin idazten nintzen eta gaiak asko arduratzen nintzen. Behin nire lehengusu Zubillagari idatzi nion Angelura esanez (hor dira eskutitzak, ez gutxi) neuk ETAKoekin hitz egin nahi nuela, ez hausie bezala. Agirrek esaten zuen behin eta berriz, gure herrian ez genuela Luterorena egin behar herri barruan, honek elizbarruan egin zuen zatiketa legez, baizik eta Erasmoren moduan, konponketa eta elkartasunaren, batasunaren, alde. Agirrerri entzundako gauza asko geratu zaizkit gogoan, batez ere hau(...)

Zubillagak, hitz egin zuen orduko Alderdia ziren Solaun, Eli Etxeberria, Monzonen lehengusu zen Iñaki Unzeta-gizon jatorra oso, eta garai hartan Alderdi aldizkariaren zuzendari zena, eta hauekin batera, idazkari praktikotik bezala Donibanen bizi zen eta Ajuariagerraren gizona zen gazte Mikel Isasirekin (hau ez zen Solaun eta beste konfiantzako gizona eta gauza hauetatik kanpo uzten zuten, kasu honetan gertatu zen bezala). (...)

Eta baiezkota eman zidaten, ez dakit Parisekin hitz egin zuten, nolana baietz, eta joan nintzen. Berauekin hitz egin nuen aurrean. Gero Txillardegiarekin, eta bere taldearekin, bi anaia Benito del Valle, nafarra zen Irigaray, euskaltzain eta idazlearen biloba eta semea; Julien Madariaga, Jose Manuel Agirre. Ez dakit Iñaki Larra-mendi ere hor ez ote zen. (...)

Ni konturatu nintzen alde batetik bestera tarte handiegia zegoela: gerraurreko eta gerrako jarra oso zegoen gazte hauengandik urrun. Ni, gazteagoa, bien arteko belaunaldiko pentsakerak nituen buruan, baina lotuago nengoen batez ere Arana eta Agirre zenaren moral eta abertzaletasunerak. Neuk biak nahi nituen lotu, ez ezer hautsi, denen beharra zegoen orduan, eta gaur ere!, baina gaztegoak hartua zuten bidea, orduan ikusi nuen argi etena. Min egin zidan. Geroztikoa hortik dator, min horretan bizi izan naiz beti.

Chillida, Arzalluz eta Zabalaekin batera Bilboko manifestazio batean. (1979)